

آموزش نحوه تهیه پروپوزال پژوهشی

تهیه و تنظیم: نرجس صیادی

پاییز ۱۳۹۱

پروپوزال چیست؟

فرمتی است که محقق از طریق آن اطلاعات مربوط به خود، اطلاعات مربوط به مساله تحقیق و روش انجام آن، اعتبارات مورد نیاز برای انجام تحقیق را به اطلاع مسئول ذیربط می‌رساند.

درباره‌ی چه چیزی پروپوزال بنویسیم؟

حساسیت در برابر اتفاقات روزمره زندگی
تامل در آمار مربوط به موضوعات فرهنگی و اجتماعی
توجه به شکایات و انتقادات
توجه به فراخوان پژوهش سازمان‌های مختلف

معرفی بخش اول پروپوزال:

عنوان طرح پژوهشی (موضوع تحقیق + جامعه آماری + دوره زمانی مورد بررسی)
پیشنهاد دهنده (بهتر است محقق زیر نظر یک موسسه پژوهشی تحقیق کند تا به صورت انفرادی)
سوابق شغلی محقق (تجربه + فرصت انجام تحقیق)
تالیفات (کتاب و مقاله) و سوابق پژوهشی محقق (توانایی انجام تحقیق)
نشانی محقق (برای انجام تحقیقات در خارج از محل سکونت بسیار مهم است).
اسامی همکاران و مشاوران طرح

بیان مساله تحقیق:

برای تعریف و تجزیه یک مساله بهتر است آن را در قالب یک یا دو پرسش آغازی با سه دسته افراد در میان بگذاریم (اعضای جامعه آماری، کارشناسان و افراد مرتبط با جامعه آماری و محققین و مدرسین)
بیان مساله به معنای آشکارسازی پیامدهای منفی موضوع مورد بررسی است. هرچقدر عملیات مزبور مستندتر و با جزئیات بیشتر باشد ارزش آن بیشتر خواهد بود. آمار و ارقام مندرج در بیان مساله نیز باید مستند باشد. حجم مطالب این قسمت بهتر است در حد یک تا ۲ صفحه باشد.

سوالات تحقیق:

سوالات تحقیق حول شش محور طراحی می‌شوند. (۱- چقدر ۲- چگونه ۳- چرا ۴- کی ۵- کجا ۶- چه کسانی)
تجزیه مساله می‌تواند به طراحی سوالات دقیق کمک بیشتری بنماید. ترکیب محورهای شش گانه قبل می‌تواند منجر به سوالات دقیق تری بشود. سوالاتی که پاسخ آنها ارزش کاربردی بیشتری دارد بهتر است در ابتدا آورده شود.

اهداف تحقیق:

اهداف تحقیق به مواردی اشاره دارد که قرار است در پایان تحقیق توسط محقق حاصل شود. اهداف تحقیقات در علوم انسانی غالباً از جنس حصول شناخت و زمینه سازی برای کاربرست هستند. اهداف تحقیق در واقع ترجمان سوالات تحقیق هستند و به دو دسته اصلی و فرعی قابل تقسیم هستند.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

اهمیت تحقیق را می توان از طریق تعداد افرادی که با مساله تحقیق درگیر هستند و همچنین به تعدد پیامدهای منفی ناشی از مساله نشان داد. ضرورت تحقیق یعنی دلایل انجام تحقیق در زمان پیشنهادی (اگر انجام تحقیق مدتی به تعویق بیافتد چه مشکلاتی ایجاد خواهد شد).

پیشینه تحقیق:

پیشینه تحقیق را می توان به دو بخش موضوعی و روشی تقسیم نمود. دسترسی به پیشینه موضوعی کاملا مرتبط بسیار دشوار است. در مطالعات اکتشافی می توانید از صاحب نظران درباره منابع مرتبط و حتی کلید واژه های مناسب پرس و جو کنید. برای پرهیز از اتلاف وقت در مطالعه پیشینه به دنبال پاسخ برای سوالات تحقیق خود باشید. معیار گزینش پیشینه ارتباط آن با سوالات تحقیق است. پیشینه حتما باید دارای جمع بندی و تحلیل باشد و در پایان آن مزیت تحقیق فعلی بر آنها استدلال شود.

چارچوب نظری:

در پروپوزال های تبیینی (علی یا پیامدی) آوردن خلاصه چارچوب نظری می تواند ضریب تصویب طرح را افزایش دهد. برای دستیابی به چارچوب نظری مناسب باید مساله تحقیق را انتزاع کرد. صورت های انتزاعی اکثر مسائل علوم اجتماعی در سطح خرد احساس اندیشه و عمل است. در سطح میانه می توان از کارآیی، ارزش ها و هنجارها، انسجام نام برد. در تحقیقات توصیفی می توان چارچوب مفهومی تحقیق را در این قسمت ذکر کرد. چارچوب مفهومی به بیان تشابهات و تمایزات مفهوم مورد بررسی با مفاهیم مشابه می پردازد.

فرضیات تحقیق:

عبارت است از بیان ارتباط بین دو یا چند متغیر، حدس عالمانه ای که بر اساس تجربه یا بررسی پیشینه موضوع مورد بررسی توسط محقق بیان می شود.

ویژگی های فرضیه تحقیق

۱- به صورت جمله خبری مثبت بیان می شود.

۲- بیانگر ارتباط دو یا چند متغیر است.

۳- بر اساس مطالعات یا بررسی های قبلی بیان می شود.

۴- باید قابلیت آزمون داشته باشد.

روش تحقیق:

طرح تحقیق مناسب برای پژوهش خود انتخاب نمایید (۱- طرح آزمایشی ۲- طرح شبه آزمایشی ۳- طرح پیمایشی ۴- طرح تحلیل محتوا) نوع تحقیق را مشخص کنید. توصیفی است یا تبیینی؟ کاربردی است یا بنیادی؟ چه داده هایی قرار است در تحقیق شما گردآوری شود؟

روش های تجزیه و تحلیل داده ها:

روش های آماری باید متناسب با سوالات و فرضیات تحقیق باشد. بهتر است دقیقا اشاره شود برای هر یک از سوالات و فرضیات تحقیق از چه روش آماری استفاده می شود.

ابزار گردآوری داده ها:

ذکر نوع ابزار اگرچه ضرورت دارد ولی کافی نیست. محقق باید نحوه تهیه ابزار و مراحل را که برای تهیه آن طی خواهد شد ذکر نماید. باید به نحوه تامین روایی و پایایی ابزار گردآوری اشاره داشته باشد. ابزار گردآوری باید متناسب با موضوع مورد مطالعه و طرح تحقیق باشد.

جامعه آماری و شیوه نمونه‌گیری:

در بیان جامعه آماری باید به واحدهای تحلیل اشاره نمود و نه واحدهای مشاهده. در صورتی که فهرستی از واحدهای نمونه موجود باشد می‌توان از شیوه‌های تصادفی استفاده نمود. برای نمونه‌گیری طبقه‌ای باید ملاک قانع‌کننده‌ای برای طبقه‌بندی ارائه داد. حجم دقیق نمونه با اتکا به نتایج تحقیقات پیشین یا تحقیق مقدماتی قابل محاسبه است و ذکر فرمول نمونه‌گیری در این قسمت اعتبار پروپوزال را افزایش می‌دهد.

مراحل اجرا و زمانبندی تحقیق:

مدت اجرای یک تحقیق نباید بیش از یک‌سال باشد.

برخی مراحل تحقیق نیازی به رعایت تقدم و تاخر ندارد. به عنوان مثال تهیه پیشینه و چارچوب نظری و بخشی از مراحل نمونه‌گیری می‌تواند تا حدودی به‌صورت هم‌زمان صورت گیرد. می‌توان ۳۰ درصد زمانبندی تحقیق را به مطالعات مقدماتی و پیشینه و چارچوب نظری اختصاص داد، ۳۰ درصد زمانبندی تحقیق را به تعریف متغیرها و ابزارسازی نمونه‌گیری و گردآوری داده‌ها اختصاص داد. ۳۰ درصد باقیمانده را به تجزیه و تحلیل آماری و گزارش‌نویسی می‌توان تخصیص داد. البته این زمانبندی نسبی است و با توجه به موضوع و روش تحقیق می‌تواند تغییر کند.

برآورد هزینه‌ها:

هزینه پرسنلی شامل حق الزحمه مجری مشاور و همکاران می‌شود. که طبق آیین‌نامه‌های موجود معاونت پژوهشی محاسبه می‌گردد.

کیفیت پروپوزال پژوهشی شما نه تنها به کیفیت پروژه تحقیقاتی شما بستگی دارد بلکه به کیفیت نگارشی پروپوزال نیز بستگی دارد. در عین حال یک پروپوزال نمی‌تواند قوی باشد مگر اینکه محتوای علمی آن قوی باشد. مفهوم قوی بودن محتوای علمی مستلزم اعتبار علمی ذاتی کار می‌باشد و هم‌چنین دلالت بر به‌کارگیری تکنیک‌هایی منطبق بر آخرین پیشرفت‌های علمی دارد.

مهمترین بخش پروپوزال شما، اهداف اختصاصی است. ممکن است این بخش، تنها قسمتی باشد که برخی از داوران (reviewers) آن را می‌خوانند. اعضای بخش بررسی مطالعات سبک بازیینی خاص خود را دارند، اما معمولاً بازیینی یک پروپوزال را با نگاهی اجمالی به بخش اهداف اختصاصی شروع می‌کنند.

مقالات مجله Scientific American می‌توانند الگویی برای استاندارد طلایی نگارش پروپوزال باشند. این مقالات برای خوانندگانی نوشته می‌شوند که اهل علم و دانش هستند اما با موضوع آن مقاله خاص آشنایی ندارند. در این مقالات نثر نگارش ساده است، از عبارات مخفف پرهیز می‌شود و هر صفحه حداقل دارای یک دیاگرام یا شکل می‌باشد. به کاربردن دیاگرام در پروپوزال نیز به‌خصوص هنگام بیان ایده‌های پیچیده بسیار مفید است. هر آنچه در پروپوزال آمده است باید دقیق و واضح و منسجم باشد. نباید هیچ تناقض یا مغایرتی بین بخش‌های مختلف یک پروپوزال وجود داشته باشد.

اشکالات شایع پروپوزال نویسی

چند مورد از شایع‌ترین ضعف‌های پروپوزال‌ها عبارتند از:

- فقدان ایده‌های نوین و بدیع
- مبهم و سطحی بودن طرح پژوهشی و عدم تمرکز بر یک موضوع خاص
- عدم آگاهی از تحقیقات انتشار یافته مرتبط
- فقدان تجربه کافی در زمینه ضروریات متدولوژی
- عدم قطعیت در رابطه با جهت‌گیری تحقیقات بعدی

- فقدان توجیه علمی قابل قبول
- تفصیل ناکافی طرح تجربی
- حجم بالای کار در حد غیرواقع بینانه

تمامی موارد ذکر شده در فوق می‌توانند ناشی از عدم آمادگی محقق باشند؛ با این وجود معمولاً پیامد نگارش سرهم بندی شده و غیر دقیق می‌باشند. "ایده‌های جدید" معمولاً در آخرین همایش‌ها مطرح می‌شوند و به ندرت پیش می‌آید که حقیقتاً بدیع باشند. مقالات انتشار یافته در سطح وسیعی در دسترس هستند و عدم آگاهی از تحقیقات چاپ شده مرتبط، غالباً به معنای قصور در مراجعه به آنهاست. فقدان تجربه کافی در زمینه ضروریات مندولوژی را می‌توان با بهره‌گیری خلاقانه از همکاران و مشاوران مرتفع ساخت. این یک اصل اساسی در پژوهش و نیز در دریافت بودجه طرح‌های تحقیقاتی می‌باشد.

شاید شایع‌ترین ضعف طرح‌های تحقیقاتی که از پایه علمی قوی برخوردارند اما خوب نوشته نشده‌اند، نقص در مشخص کردن و آزمودن فرضیات مهم باشد. این نقص معمولاً منجر بدین انتقاد می‌شود که "طرح تحقیقاتی بر موضوع مشخصی تمرکز نیافته و مبهم است". فرضیات در واقع بیان ایده‌های جدید هستند. تحقیقی که در قالب فرضیات یا آزمون فرضیات دیگر قابل بیان نباشد، چیزی جز تمرین جمع‌آوری داده‌ها نیست و نمی‌تواند از لحاظ آماری مورد ارزیابی قرار گیرد. یک فرضیه ارزشمند را می‌توان به صورت مستقیم مورد آزمون قرار داد یا استنتاجات و پیش‌بینی‌های برگرفته شده از آن را مورد آزمون قرار داد. فرضیات غیرقابل آزمون زمان و نیرو را به هدر می‌دهند. لیست کردن فرضیات متعدد نیز نشان از عدم تمرکز می‌دهد. بهترین حالت آن است که به یک فرضیه مهم پرداخته شود.

نوشتن چنین عباراتی که ما امیدواریم فلان کار را بکنیم نشانه ضعف است. ممکن است چنین جمله‌ای صادقانه نوشته شده باشد اما نشانه ضعف در فوت و فن‌های دریافت بودجه است زیرا چنین عبارتی جای شک باقی می‌گذارد که آیا آنچه ذکر شده به دست خواهد آمد یا نه. یک نگرانی اصلی بازبینی‌کننده پروپوزال شما این است که اگر قسمتی از پروپوزال درست پیش نرود، محقق اصلی چه به جای خواهد گذاشت.

پروپوزالی قوی است که در آن فرضیه‌ای مشخص تعیین شده باشد، با یک مدل تئوری جامع مرتبط باشد و آزمون‌های تجربی پیشنهاد شده واقعاً قادر به تست کردن آن باشد.

Reference:

- 1- http://navid_hamed.persianblog.ir/post/13
- 2- <http://www.farzaninstitute.com>